ପାରିବେଶିକ ପ୍ରଭାବ ଓ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ଜୀବନ ଜୀବିକା

ସପ୍ତମ ଅଧ୍ୟାୟ

ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ମଣିଷର ଜୀବନଧାରାକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ ବୋଲି ଆମେ ପଢ଼ିଛେ । ଏହା ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟ ସେଠିକାର ଅଧିବାସୀ ତଥା ଜୀବଜଗତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ । ଭୂପୃଷ୍ଠର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ସଦାସର୍ବଦା ସେଠିକାର ପରିବେଶ, ଜନଜୀବନ ତଥା ଜୀବଜଗତ ମଧ୍ୟରେ ପାରସ୍ପରିକ କ୍ରିୟା-ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଏହା ଫଳରେ ଉଭୟେ ପରସ୍ପର ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକରେ କିଛି ନା କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଘଟିତ ହୋଇଥାଏ ।

ଚିତ୍ର. ୭.୧ : ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଆମାଜନ ଅବବାହିକା

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ିଥାଏ ତାହାକୁ ନଦୀର ମୁହାଣ କୁହାଯାଏ । ଆମାଜନ ନଦୀର ମୁହାଣ ପୃଥିବୀର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ନଦୀ ମୁହାଣ । ଏହି ନଦୀରେ ଅନେକ ଛୋଟବଡ଼ ନଦୀ ମିଶି ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଅବବାହିକା ସୃଷ୍ଟି କରିଛି ।

ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ଯେ, ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳର ଅବସ୍ଥିତି, ଭୂମିରୂପ, ଜଳବାୟୁ ଆଦି ଭୌଗୋଳିକ ଉପାଦାନରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ। ଏହା ଫଳରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକର ପରିବେଶରେ ଭିନ୍ନତା ଦେଖାଯାଏ। ତେଣୁ ଜନଜୀବନରେ ତାରତମ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ। ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ପୃଥିବୀର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ସହିତ ଜନଜୀବନର ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି।

(କ) ଆମାଜନ ଅବବାହିକାରେ ଜନଜୀବନ :

ଚିତ୍ର. ୭.୨ : ଆମାଜନ ଅରଣ୍ୟ

ଅବସ୍ଥିତି : ଆମାଜନ୍ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ମୁଖ୍ୟ ନଦୀ ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଛେ । ମାନଚିତ୍ରରେ ଆମେ ଦେଖିପାରିବା ଯେ ନଦୀ ପ୍ରାୟ ବିଷୁବମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟ ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଛି ।

ଜଳବାୟୁ, ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ :

ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ଭୂପୃଷ୍ଠ ଉପରେ ଲମ୍ବ ଭାବରେ ପଡୁଥିବାରୁ, ଏଠାରେ ତାପମାତ୍ରା ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ଅପରାହ୍ଣରେ ପ୍ରଚୁର ବୃଷ୍ଟିପାତ ହୁଏ। ଏଣୁ ଏହାର ଜଳବାୟୁ ଉଷ୍ଣ ଓ ଆର୍ଦ୍ର । ଏଠାରେ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ନାହିଁ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଅରଣ୍ୟରେ ମୁଖ୍ୟତଃ ମେହଗାନି, ଆବଲୁସ୍, ତାଳ ଓ ରବର ଆଦି ବୃକ୍ଷ ଦେଖାଯାଏ। ଏଠାକାର ଅରଣ୍ୟ ଘଞ୍ଚ ହୋଇଥିବାରୁ ଭୂମି ଉପରେ ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣ ପ୍ରାୟ ପଡ଼ିପାରେ ନାହିଁ । ଖରା ପଡୁନଥିବାରୁ ଭୂମି ସନ୍ତସନ୍ତିଆ ରହେ । ତେଣୁ ଛାଇରେ ବଢ଼ିପାରୁଥିବା, ପତ୍ର ନ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅର୍କିଡ଼ ଓ କେତେକ ଲତା ଜାତୀୟ ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ଟ ଉଦ୍ଭିଦ ଏଠାରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ଏହି ଅରଣ୍ୟରେ ମାଙ୍କଡ, ସ୍ଲଥ୍, ଉଇଖିଆ ଟାପିର୍ ନାମକ ଏକ ପ୍ରାଣୀ ବହୁତ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରଜାତିର ସାପ, ସରୀସୃପ ଓ କୁମ୍ଭୀରଙ୍କର ଏହା ସୁରକ୍ଷିତ ସ୍ଥାନ। ଆନାକୋଣ୍ଡା ଏବଂ ବୋଆ ଜାତୀୟ ଭୟଙ୍କର ସାପ ଏଠାରେ ହିଁ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ହଜାର ହଜାର ଜାତିର କୀଟ ପତଙ୍ଗ ଏବଂ ମାଛମାନଙ୍କର ଏହା ଆଦିଭୂମି। ମାଂସଖିଆ ପିରାନା ମାଛ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ମାଛ ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ମାନଚିତ୍ରରେ ଏହି ନଦୀର ଗତିପଥ ଦେଖ ଏବଂ ଏହା କେଉଁ କେଉଁ ଦେଶଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ କେଉଁ ମହାସାଗରରେ ପଡ଼ିଛି ଲେଖ।

ଚିତ୍ର. ୭.୩ : ଟଉକାନ

ଚିତ୍ର. ୭.୪ : ଟାପିର

ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ଅଦ୍ଭୁତ ପକ୍ଷୀ ଏଠାରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଟଉକାନ୍, ନାନା ଜାତିର ରଙ୍ଗିନ ପରଯୁକ୍ତ ପକ୍ଷୀ ଏହି ଅରଣ୍ୟରେ ବାସ କରନ୍ତି ।

ଅଧିବାସୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା :

ବର୍ଷସାରା ପ୍ରବଳ ଖରା ଓ ବର୍ଷା ଯୋଗୁଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଜଳବାୟୁ ଅସହ୍ୟ ଓ ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ଏହା ଘନ ଜନବସତି ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତିର ନାନା ପ୍ରତିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଜାତିର ଆଦିମ ଅଧିବାସୀ ବାସ କରନ୍ତି ।

ସେମାନେ ଅରଣ୍ୟରୁ ଶିକାର କରି, ଫଳମୂଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଅଥବା ନଦୀରୁ ମାଛ ଧରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । କେତେକ ଅଧିବାସୀ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏଠାରେ କଦଳୀ, ସପୁରି, ମିଠା ଆଳୁ ବା କାସାଭା ଏବଂ ଟାପିଓକା ଆଦି ଚାଷ କରାଯାଏ । ଆଜିକାଲି କଫି, ମକା ଏବଂ କୋକ୍ ଜାତୀୟ ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ ମଧ୍ୟ ଚାଷ କରାଯାଉଛି ।

ଘଞ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲ ହେତୁ ଏହାର ଶିଳ୍ପ ଉତ୍ପାଦନ କେତେକ ଅରଣ୍ୟଲବ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ କାଷ୍ଠ ସମ୍ବଳ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଥାଏ । କାଷ୍ଠଭିତ୍ତିକ ଶିଳ୍ପର ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ଏବେ ଏଠାରେ ଅରଣ୍ୟର ପରିମାଣ କମି କମି ଯାଉଛି । ଅରଣ୍ୟ କ୍ଷୟ ଯୋଗୁଁ ମୃତ୍ତିକା ନଷ୍ଟ ହେବା ସହ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟର ଆଶଙ୍କା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଏ ଅଞ୍ଚଳର ବଣ୍ୟ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ପ୍ରାକୃତିକ ଉଦ୍ଭିଦ ଏବଂ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ National Geographic ବା Discovery ଆଦି କେତେକ ଟି. ଭି. ଚ୍ୟାନେଲରେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇ ପାରିବା ।

ଆଜିକାଲି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି ହେଲାଣି । ଲୋକମାନେ ରୋପଣ କୃଷି ଓ ଖଣି କାର୍ଯ୍ୟ ଭଳି ନୂଆନୂଆ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତ ରହୁଛନ୍ତି । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଗମନାଗମନ ପଥର ଅନେକ ଉନ୍ନତି ହେଲାଣି ।

ଚିତ୍ର. ୭.୫: ଅରଣ୍ୟ କ୍ଷୟ

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଏହି ପ୍ରକାର ଭୌଗୋଳିକ ପରିବେଶ ବିଶିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଆମାଜନ ଅବବାହିକାରେ ଲୋହିତ ଭାରତୀୟ, କଙ୍ଗୋ ଅବବାହିକାରେ ପିଗ୍‌ମି, ମାଲୟେସିଆରେ ସେମାଙ୍ଗ୍ ଗୋଷ୍ଠିର ଅଧିବାସୀମାନେ ବାସ କରନ୍ତି ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଆମ ରାଜ୍ୟରେ ଆଦିବାସୀ–ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା କରାଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କୃଷିକୁ ପୋଡୁଚାଷ କହନ୍ତି । ଜଙ୍ଗଲର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳ ସଫାକରି, ନିଆଁ ଲଗାଇ ସେଠାରେ ସେମାନେ ଚାଷ କରନ୍ତି । କିଛି ବର୍ଷ ପରେ ଏହି ଜମିର ଉର୍ବରତା କମିଗଲେ ସେମାନେ ଅରଣ୍ୟର ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । କିଛି ବର୍ଷ ବ୍ୟବଧାନରେ ସେହି ଅଞ୍ଚଳରେ ପୁନର୍ବାର ଚାଷ କରିଥାନ୍ତି ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଗଙ୍ଗା ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀ ଅବବାହିକାର ନିମ୍ନ ଶଯ୍ୟାରେ ମୁହାଣ ନିକଟରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଅରଣ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ। ଲୁଣିପାଣି ଓ ଜୁଆରରେ ବଢ଼ି ପାରୁଥିବା ବୃକ୍ଷ ଯୋଗୁଁ ଏହାକୁ ଜୁଆରିଆ ଅରଣ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏହା ସୁନ୍ଦରବନ ରୂପେ ପରିଚିତ । କାରଣ, ଏହି ଅରଣ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦରୀ ନାମକ ବୃକ୍ଷ ବହୁଳ ଭାବରେ ଜନ୍ମେ।

(ଖ) ଗଙ୍ଗା-ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଅବବାହିକାରେ ଜନଜୀବନ

ନଦୀ ଓ ତାହାର ଉପନଦୀ ଗୁଡ଼ିକ ପର୍ବତରୁ ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥାନ୍ତି। ପାର୍ବତ୍ୟ ଶଯ୍ୟାରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଲାବେଳେ ମୃତ୍ତିକା କ୍ଷୟ କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ ନଦୀର ମଧ୍ୟ ଶଯ୍ୟା ଓ ନିମ୍ନ ଶଯ୍ୟାରେ ପଟୁମାଟି ଭାବରେ ଜମାକରିଥାନ୍ତି। ଏହି ପଟୁମାଟି ଅଧିକ ଉର୍ବର ଓ କୃଷି ପାଇଁ ଅଧିକ ଉପଯୋଗୀ। ତେଣୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ମୁଖ୍ୟତଃ କୃଷିଜୀବୀ ।

ଅବସ୍ଥିତି :

ଆମ ଦେଶ ଭାରତର ଗଙ୍ଗା-ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଉପତ୍ୟକା ଏହିପରି ଏକ ପଟୁ ସଞ୍ଚିତ ଉର୍ବର ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ। ମାନଚିତ୍ର ଦେଖି, ଏହାର ଅବସ୍ଥିତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କର। ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଦକ୍ଷିଣରେ କର୍କଟ କ୍ରାନ୍ତି ରେଖା ଯାଇଥିବାରୁ ଏହା ଉପକ୍ରାନ୍ତିୟ ଅଞ୍ଚଳର ଅନ୍ତର୍ଗତ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ମୁଖ୍ୟ ନଦୀ ଗଙ୍ଗା ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର। ଉଭୟନଦୀ ଏକ ଉର୍ବର ତ୍ରିକୋଣଭୂମି ଗଠନ କରିଛନ୍ତି ।

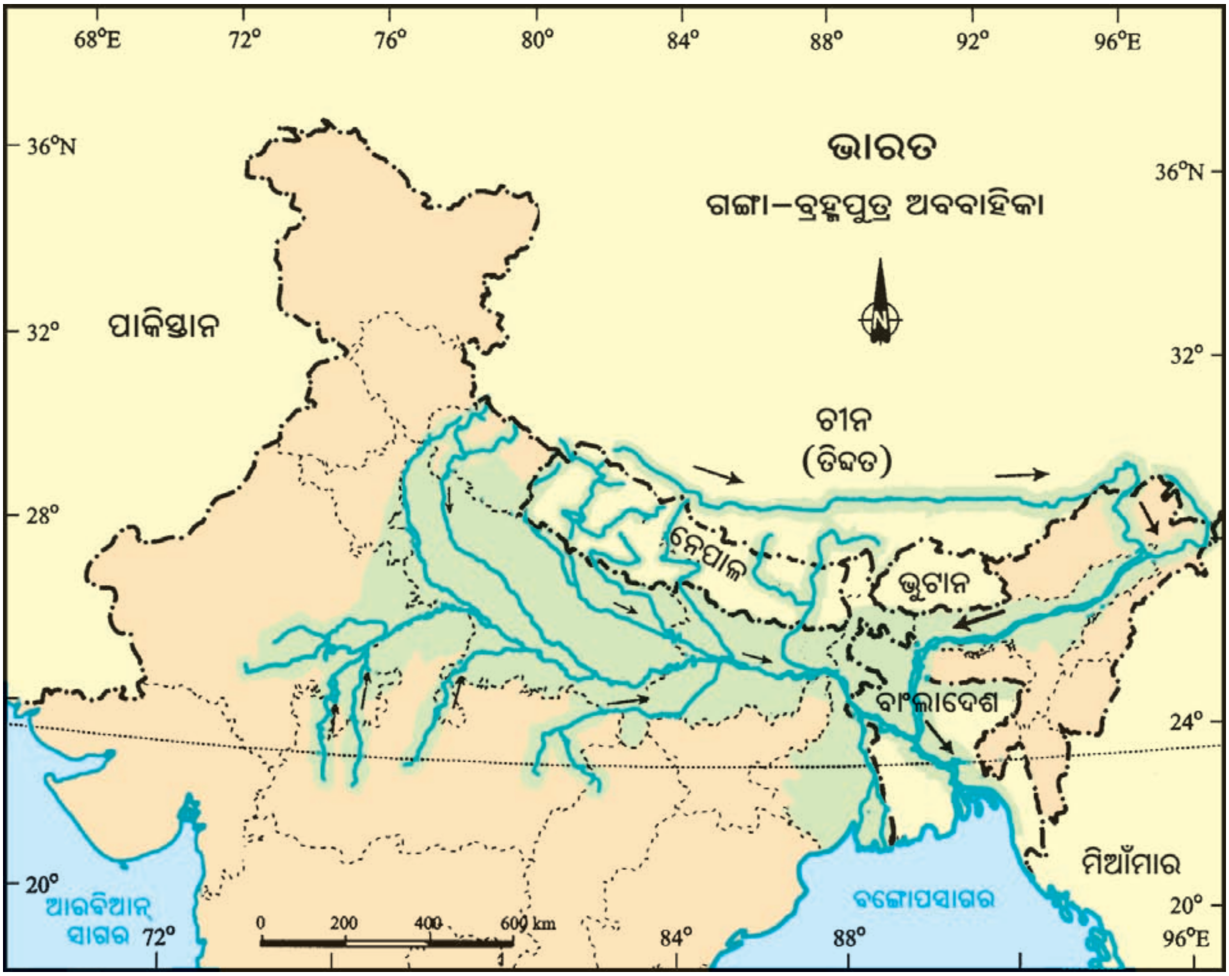

ଚିତ୍ର. ୭.୬: ଗଙ୍ଗା-ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଅବବାହିକା

ସେମାନଙ୍କର ଅନେକ ଉପନଦୀ ରହିଛି । ମାନଚିତ୍ର ଦେଖି ଏହି ଉପନଦୀଗୁଡ଼ିକର ନାମ ଲେଖ ।

ଚିତ୍ର. ୭.୭: ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀ

ଜଳବାୟୁ ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ

ମୌସୁମୀ ବାୟୁ ପ୍ରବାହରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହୁଏ। କିନ୍ତୁ ଏହାର ପଶ୍ଚିମାଂଶ ସମୁଦ୍ରଠାରୁ ବହୁତ ଦୂରରେ ଥିବାରୁ ଏଠାରେ ମହାଦେଶୀୟ ଜଳବାୟୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ। ଏଣୁ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତର ପ୍ରଭାବ ଅଧିକ ହୋଇଥାଏ।

ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ମୃତ୍ତିକା ଭେଦରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉଦ୍ଭିଦ ଦେଖାଯାଏ। ସାଧାରଣତଃ ଏଠାରେ ପର୍ଣ୍ଣମୋଚୀ ଅରଣ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ। ଏଠାରେ ଶାଳ, ପିଆଶାଳ, ଅଶ୍ୱତ୍ଥ ଭଳି ବୃକ୍ଷମାନ ଦେଖାଯାଏ । ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଉଁଶ ବଣ ଓ ଆମ୍ବତୋଟାମାନ ରହିଥାଏ। ଆମ ଦେଶର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ, ସିକିମ୍ ଆଦି ରାଜ୍ୟର ଶୀତଳ ପାର୍ବତ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ସରଳବର୍ଗୀୟ ଅରଣ୍ୟରେ ପାଇନ୍, ଫିର୍, ଦେବଦାରୁ ଆଦି ବୃକ୍ଷ ଦେଖାଯାଏ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଖରାଦିନେ ପତ୍ରଝଡ଼ା ଦେଉଥିବା ବୃକ୍ଷର ଅରଣ୍ୟକୁ ପର୍ଣ୍ଣମୋଚୀ ଅରଣ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଗଙ୍ଗା ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀର ଜଳରେ ଶୁଶୁ ନାମକ ଏକ ପ୍ରକାର ଡଲଫିନ୍ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। କଳ କାରଖାନାରୁ ନିର୍ଗତ ବିଷାକ୍ତ ଜଳ, ସହରମାନଙ୍କର ନର୍ଦ୍ଦମା ଜଳ ନଦୀରେ ମିଶି ଜଳକୁ ଦୂଷିତ କରୁଥିବାରୁ କ୍ରମଶଃ ଏହି ଡଲଫିନ୍ ତଥା ମଧୁର ମାଛମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମିବାରେ ଲାଗିଛି । ଏ ଦିଗରେ ସଚେତନତା ସୃଷ୍ଟି ନ ହେଲେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏମାନଙ୍କର ବଂଶ ଲୋପ ପାଇଯିବ।

ଚିତ୍ର. ୭.୧୦: ଶୁଶୁ ଡଲଫିନ୍

ଚିତ୍ର. ୭.୮: ଏକ ଶିଙ୍ଗା ଗଣ୍ଡା

ଚିତ୍ର. ୭.୯: କୁମ୍ଭୀର

ଏହି ଅରଣ୍ୟରେ ବାଘ, ହରିଣ, ମାଙ୍କଡ଼, ହାତୀ ପ୍ରଭୃତି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଦେଖାଯାନ୍ତି। ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀର ଉପତ୍ୟକାରେ ଏକଶିଙ୍ଗିଆ ଗଣ୍ଡା, ସୁନ୍ଦରବନରେ ମହାବଳ ବାଘ ଏବଂ ନଦୀ ମୁହାଣରେ କୁମ୍ଭୀର ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଣୀ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀମାନଙ୍କରେ ରୋହି, ଭାକୁର, ଶେଉଳ ଆଦି ମଧୁର ମାଛ ପ୍ରଚୁର ମିଳିଥାଆନ୍ତି। ତେଣୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଖାଦ୍ୟ ଭାତ ଓ ମାଛ ।

ଅଧିବାସୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା

ଏହା ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତମ ଜନବହୁଳ ଅଞ୍ଚଳ। ଉର୍ବର ମୃତ୍ତିକା, ଜଳର ସୁଲଭତା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟପ୍ରଦ ଜଳବାୟୁ ଯୋଗୁଁ ଏହି ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଘନତ୍ୱ ଅଧିକ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ଗହମ, ଧାନ, ଜଅ, ଆଖୁ, ମୁଗ, ବିରି, ସୋରିଷ ଆଦି ଫସଲ ଚାଷ କରିଥାନ୍ତି। ବିସ୍ତୃତ ଅଞ୍ଚଳରେ କଦଳୀ ବଗିଚା ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ। ଆସାମ, ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର

ଚିତ୍ର. ୭.୧୧: ସୋପାନ ଚାଷ

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଆଗ୍ରାର ଯମୁନା ନଦୀକୂଳରେ ତାଜମହଲ, ଗଙ୍ଗା ଯମୁନାର ମିଳନସ୍ଥଳରେ ଆହ୍ଲାବାଦ, ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ ଓ ବିହାରର ବୌଦ୍ଧସ୍ତୁପ, ଲକ୍ଷ୍ନୌର ସ୍ଥାପତ୍ୟ କଳା, ଆସାମର କାଜିରଂଗା ଓ ମାନସ ଜାତୀୟ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଓ ଅରୁଣାଚଳ ପ୍ରଦେଶର ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତି ପର୍ଯ୍ୟଟକ ମାନଙ୍କୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିଥାଏ।

ଚିତ୍ର. ୭.୧୩: ମାନସ ଅଭୟାରଣ୍ୟର ମହାବଳବାଘ

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଉଭୟ ଗୋଲାର୍ଦ୍ଧରେ ୧୦ଡିଗ୍ରୀରୁ ୨୫ଡିଗ୍ରୀ ସମାକ୍ଷରେଖା ମଧ୍ୟରେ କ୍ରାନ୍ତୀୟ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ ଦେଖାଯାଏ। ଆଫ୍ରିକାର ସୁଦାନ, ଜିମ୍ବାୱେ, ମଧ୍ୟନାଇଜେରିଆ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର କୁଇନ୍ସଲାଣ୍ଡର ପଶ୍ଚିମ ପାର୍ଶ୍ୱ, ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ଓରିନୋକୋ ନଦୀ ଅବବାହିକାର ତୃଣଭୂମି ଏହାର ଅର୍ନ୍ତଭୁକ୍ତ।

ଚିତ୍ର. ୭.୧୨ : ଗଙ୍ଗା ନଦୀ କୂଳର ବାରଣାସି ସହର

ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାହା ଚାଷ କରାଯାଏ। ଆସାମ ଓ ବିହାରର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକେ ରେଶମ ପୋକ ପାଳନ କରିଥାନ୍ତି।

ଏହି ଅବବାହିକାରେ ଗଙ୍ଗା ନଦୀ କୂଳରେ ଆହ୍ଲାବାଦ୍, କାନପୁର, ବାରଣାସି, ଲକ୍ଷ୍ନୌ, କୋଲକାତା ଏବଂ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ନଦୀ କୂଳରେ ଗୁଆହାଟି ଆଦି ବଡ଼ବଡ଼ ସହର ଅବସ୍ଥିତ। ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ ସ୍ଥାପନ ଦ୍ୱାରା ଏହି ସହରଗୁଡ଼ିକର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଘନତ୍ୱ ଯଥେଷ୍ଟ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି। ଘନ ଜନବସତି କାରଣରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ପରିବେଶ ଦୂଷିତ ହେବାରେ ଲାଗିଛି। ଉନ୍ନତ ସଡ଼କପଥ, ରେଳପଥ ଓ ବିମାନପଥ ଦ୍ୱାରା ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଦେଶ ବିଦେଶ ସହ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି। ତେଣୁ ଦେଶ ବିଦେଶରୁ ମଧ୍ୟ ବହୁ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ଏ ଅଞ୍ଚଳ ପରିଭ୍ରମଣରେ ଆସୁଛନ୍ତି। ଏହିସବୁ କାରଣରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଶିଳ୍ପର ବିକାଶ ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିଛି।

(ଗ) ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଜୀବନ :

ସାଧାରଣତଃ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବୃକ୍ଷଲତା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅରଣ୍ୟ କୁହାଯାଏ। ସେହିଭଳି ତୃଣ ବା ଘାସ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଞ୍ଚଳକୁ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ କୁହାଯାଏ । ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ ପୃଥିବୀର ପ୍ରାୟ ଏକ ଚତୁର୍ଥାଂଶ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରି ରହିଛି। ଜଳବାୟୁକୁ ଆଧାର କରି ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା- କ୍ରାନ୍ତୀୟ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ ଓ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ। ଜଳବାୟୁ ଓ ମୃତ୍ତିକା ଭେଦରେ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଉଦ୍ଭିଦ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ। ଏହି ପାଠରେ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଓ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନଯାପନ ପ୍ରଣାଳୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଅଛି ।

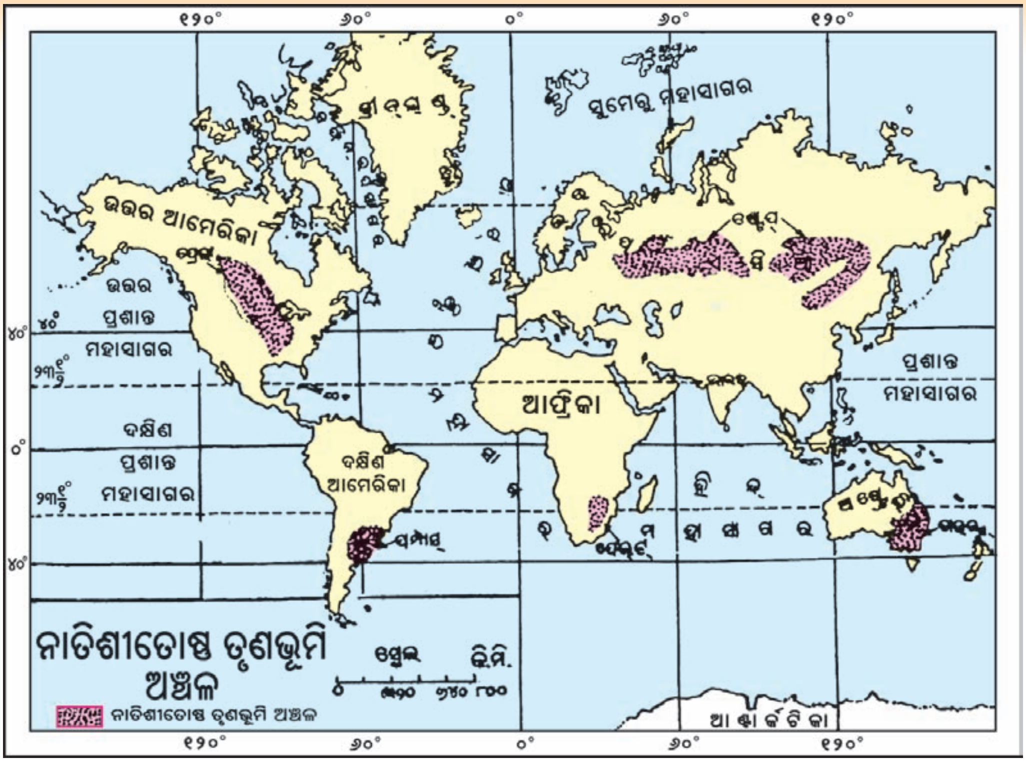

ଚିତ୍ର. ୭.୧୪: ପୃଥିବୀର ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ

ଅବସ୍ଥିତି :

ଉଭୟଗୋଲାର୍ଦ୍ଧର ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ମଣ୍ଡଳ ଅର୍ଥାତ୍ ୩୫ଡିଗ୍ରୀ ରୁ ୫୫ଡିଗ୍ରୀ ସମାକ୍ଷରେଖା ମଧ୍ୟରେ **ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି** ଦେଖାଯାଏ। ଏସିଆ ଓ ଇଉରୋପର ଷ୍ଟେପ୍ ଅଞ୍ଚଳ, କାନାଡା ଓ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରେରୀ, ଆର୍ଜେଣ୍ଟିନାର ପମ୍ପାସ୍, ଦକ୍ଷିଣଆଫ୍ରିକାର ଫେଲଟ୍ ବା ଭେଲଡ୍ ଏବଂ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ଡାଉନ୍‌ସ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ତୃଣଭୂମି।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ମାନଚିତ୍ରରେ ପୃଥିବୀର ମୁଖ୍ୟ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳ ଗୁଡିକୁ ଖୋଜି ବାହାର କର ଏବଂ ଏକ ରେଖାଙ୍କିତ ପୃଥିବୀ ମାନଚିତ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକଟିକୁ ରଂଗ ଏବଂ ସଂକେତ ମାଧ୍ୟମରେ ଦର୍ଶାଅ।

ଜଳବାୟୁ,ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ:

ଏ ପ୍ରକାର ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ସାମୁଦ୍ରିକ ବାୟୁର ପ୍ରଭାବ ପଡ଼େନାହିଁ। ଏଠାରେ କେବଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଓ ଶୀତ ଋତୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ। ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗରମ, ଶୀତ ଦିନରେ ଭୀଷଣ ଥଣ୍ଡା ଅନୁଭୂତ ହେବା ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଜଳବାୟୁର ଲକ୍ଷଣ। ବାର୍ଷିକ ହାରାହାରି ବୃଷ୍ଟିପାତ ପ୍ରାୟ ୫୦ ସେ.ମି. । ଏ ପ୍ରକାର ଜଳବାୟୁକୁ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ମହାଦେଶୀୟ ଜଳବାୟୁ କୁହାଯାଏ।

ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁର ଆରମ୍ଭରେ ବୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଶୀତକାଳ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳ ଠାରୁ ଦୀର୍ଘ ଅଟେ।

କମ୍ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହେତୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘଞ୍ଚ ଅରଣ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଦେଖାଯାଏ। ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ତୃଣ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଅଞ୍ଚଳ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ।

ଚିତ୍ର. ୭.୧୫: କାଓବଏ

ଚିତ୍ର. ୭.୧୬: ବାଇସନ୍

ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଗୁଳ୍ମ ଜାତୀୟ କଣ୍ଟାଳିଆ ବୁଦା ଦେଖାଯାଏ। ଏଠାରେ କ୍ଷୁଦ୍ର, ପୁଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ ଓ ନରମ ଘାସ ଜନ୍ମେ। ଏଠାରେ ବାଇସନ, ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ଯାଇପାରୁଥିବା କୃଷ୍ଣସାର ଜାତୀୟ ମୃଗ, ଜଙ୍ଗଲୀ ମଇଁଷି, ମେଣ୍ଢା ଆଦି ତୃଣଭୋଜୀ ପ୍ରାଣୀ ବାସ କରନ୍ତି ।

ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ପାଇନ୍, ମାପଲ୍, ହେମଲକ୍ ଉଇଲୋ, ପପ୍‌ଲାର ଆଦି ପର୍ଣ୍ଣମୋଚୀ ବୃକ୍ଷ ଜନ୍ମିଥାଏ ।

ଅଧିବାସୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା :

ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ମୃତ୍ତିକାରେ ଜୈବପଦାର୍ଥ ଅଧିକ ଥିବାରୁ ଏହା ବିଶେଷ ଉର୍ବର ଓ କୃଷିପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ । ଉର୍ବର ମୃତ୍ତିକା ଓ ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ମହାଦେଶୀୟ ଜଳବାୟୁ ଗହମ ଚାଷ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଅନୁକୂଳ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଠାରେ ପ୍ରଚୁର ଗହମ ଚାଷ କରାଯାଏ ଓ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନୀ କରାଯାଏ ।

ଷ୍ଟେପ୍ ଅଞ୍ଚଳର କିରଗୀଜ୍ ଏବଂ ପ୍ରେରୀ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋହିତ ଭାରତୀୟମାନେ ଗୋରୁ, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଆଦି ପଶୁ ପାଳନ କରିଥାନ୍ତି।

ଆଜିକାଲି ଉତ୍ତର ଆମେରିକାର ପ୍ରେରୀ, ଋଷିଆର ଷ୍ଟେପ୍, ଆର୍ଜେଣ୍ଟିନାର ପମ୍ପାସ୍ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନୁକୂଳ ଜଳବାୟୁ ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକା ହେତୁ ମକା, ଗହମ, ବାଜରା ଆଦି ଫସଲ ଚାଷ କରାଯାଉଛି। ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅଧିବାସୀମାନେ ଆଳୁ, ସୋୟାବିନ୍, କପା, ଆଲଫାଲଫା (ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସ) ମଧ୍ୟ ଚାଷ କରିଥାନ୍ତି । ଦୁଗ୍ଧ ଓ ମାଂସ ପାଇଁ ପଶୁପାଳନ କରି ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଲୋକେ ଉପକୃତ ହେଉଛନ୍ତି। ଏଠାରେ ପଶୁପାଳନ ଅର୍ଥକରୀ ଚାଷ ସଦୃଶ ଏକ ଲାଭଜନକ ବ୍ୟବସାୟ।

ଏହି ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଖଣିଜ ସମ୍ପଦର ସନ୍ଧାନ ମିଳିବା ପରେ ଅଧିକାଂଶ ଅଧିବାସୀ ଏବେ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି। କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ କଳକାରଖାନାମାନ ଗଢ଼ି ଉଠିଲାଣି। ୟୁରୋପୀୟମାନଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ଏମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ଉନ୍ନତି ହେଲାଣି।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ଗହମ ବ୍ୟତୀତ ଏ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆଉ କେଉଁ କେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟସବୁ ବ୍ୟବସାୟ ସୂତ୍ରରେ ବିଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି ହେଉଛି ଲେଖ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ନାତିଶୀତୋଷ୍ଣ ତୃଣଭୂମି ଅଞ୍ଚଳର ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ଗୋପାଳନ କେନ୍ଦ୍ରକୁ (Ranch) ର୍‌ୟାଞ୍ଚ କୁହାଯାଏ ।

(ଘ) ମରୁଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଜୀବନ :

ଜଳ ହିଁ ଜୀବନ ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିଛେ। ଜଳ ନଥିଲେ ସମସ୍ତ ଜୀବଜଗତ ଅର୍ଥାତ୍ ଜୀବଜନ୍ତୁ, ମଣିଷ ଆଦି ତିଷ୍ଠିରହିବା ଅସମ୍ଭବ। କିନ୍ତୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର କଥା, ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଜଳ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ଅନେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ବାସକରନ୍ତି। ସେମାନେ ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିକୂଳ ଅବସ୍ଥା ମଧ୍ୟରେ ଜୀବନଯାପନ କରୁଛନ୍ତି। ବର୍ଷାର ଅଭାବ ହେତୁ ପାଣି ନଥାଏ, ସେଠି ଚାଷ କଥା ପଚାରେ କିଏ ? ଏଠାରେ କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ ବା ପଶୁପାଳନ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ମରୁଭୂମି ବା ମରୁ ଅଞ୍ଚଳ କୁହାଯାଏ। ମରୁ ଅଞ୍ଚଳର ତାପମାତ୍ରା ଭିତ୍ତିରେ ମରୁଭୂମି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଯଥା- ଉଷ୍ଣମରୁ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଶୀତଳମରୁ ଅଞ୍ଚଳ।

ଉଷ୍ଣମରୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଜୀବନ :

ପୃଥିବୀର କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅତି କମ୍ ବୃଷ୍ଟିପାତ ହୋଇଥାଏ। ଫଳରେ ଖୁବ୍ କମ୍ ବୃକ୍ଷଲତା ଜନ୍ମଥାନ୍ତି। ଏଠାରେ ତାପମାତ୍ରା ଅତି ଅଧିକ ବା ଅତି କମ୍ ହୋଇଥାଏ।

ଅବସ୍ଥିତି : ସାହାରା ମରୁଭୂମି ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ଉଷ୍ଣ ମରୁଭୂମି। ଆଟଲାସ୍ ତଥା ମାନଚିତ୍ର ଦେଖି ସାହାରାର ଅବସ୍ଥିତି ତଥା ତାହାର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ନାମ ଲେଖି ରଖ।

ଉଷ୍ଣମରୁ ଅଞ୍ଚଳ ଉଭୟ ଗୋଲାର୍ଦ୍ଧର ମହାଦେଶମାନଙ୍କର ପଶ୍ଚିମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ୧୫ଡିଗ୍ରୀରୁ ୩୦ଡିଗ୍ରୀ ସମାକ୍ଷରେଖା ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ। ଆମଦେଶର ଥର୍ ମରୁଭୂମି ୨ ଲକ୍ଷ ବର୍ଗ କି.ମି. ଅଞ୍ଚଳରେ ବିସ୍ତୃତ। ମାତ୍ର ସାହାରା ମରୁଭୂମି ୮.୫୪ ଲକ୍ଷ ବର୍ଗ କି.ମି. ଅଞ୍ଚଳ ଅଧିକାର କରିଛି।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଭୂପୃଷ୍ଠର ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାରିଆଡ଼ ବାଲି, ପ୍ରବଳ ଖରା, ଅଳ୍ପ ବୃଷ୍ଟି ବା ବୃଷ୍ଟିହୀନ ଅଞ୍ଚଳ, ବୃକ୍ଷଲତା ଶୂନ୍ୟ ତାହାକୁ ଉଷ୍ଣ ମରୁ ଅଞ୍ଚଳ କହନ୍ତି; ଯଥା- ଆମ ଦେଶର ଥର୍ ଓ ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର ସାହାରା ମରୁଭୂମି। ଯେଉଁଠାରେ ଚାରିଆଡ଼େ ପ୍ରବଳ ଥଣ୍ଡା ଓ ଭୂମି ବରଫାଛନ୍ନ ରହେ ସେଠାରେ ଗଛଲତା ବଢ଼ିପାରେ ନାହିଁ। ସେହି ପ୍ରକାର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଶୀତଳ ମରୁଭୂମି କୁହାଯାଏ। ଗ୍ରୀନଲାଣ୍ଡ ଓ ତୁନ୍ଦ୍ରାଞ୍ଚଳ ଏଇ ଧରଣର ମରୁଭୂମି ।

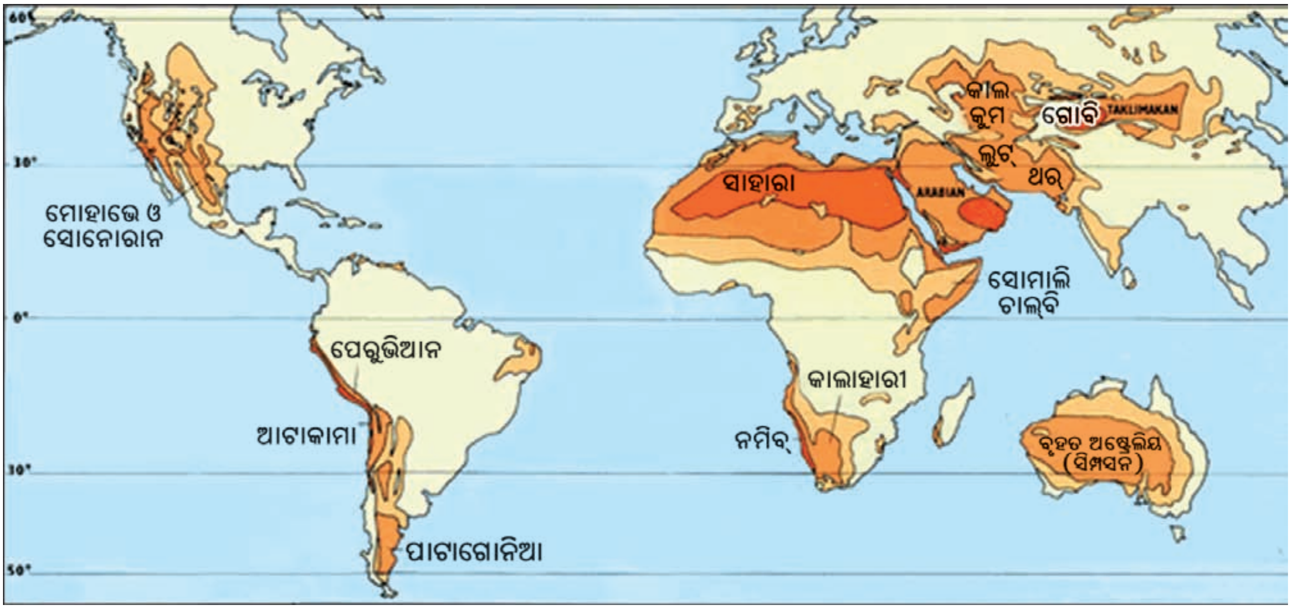

ଚିତ୍ର. ୭.୧୭: ପୃଥିବୀର ମରୁଅଞ୍ଚଳ

ଜଳବାୟୁ, ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ :

ଚିତ୍ର. ୭.୧୮ : ସାହାରା ମରୁଭୂମି

ଉଷ୍ଣ ମରୁଭୂମିର ତାପମାତ୍ରା ଯଥେଷ୍ଟ ଅଧିକ । ବୃଷ୍ଟିପାତ ପ୍ରାୟତଃ ହୁଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା କମ୍ ହୁଏ । ତେଣୁ ଏହାର ଜଳବାୟୁ ଉଷ୍ଣ ଓ ଶୁଷ୍କ । ଏଠାରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ତାପମାତ୍ରା ୫୦ଡିଗ୍ରୀ ସେଲ୍‌ସିଅସ୍ ରୁ ଅଧିକ ଏବଂ ଶୀତ ଋତୁରେ ତାପମାତ୍ରା ହିମାଙ୍କ ତଳକୁ ଖସିଆସେ । ବେଳେବେଳେ ଏହା −୧୫ ଡିଗ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ସେଲ୍‌ସିଅସ୍ ହୋଇଥାଏ । ଏଠାରେ ଦିନବେଳା ଅଧିକ ଗରମ ଓ ରାତିରେ ଅଧିକ ଶୀତ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ। ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅଧିକ ତାପମାତ୍ରା ପ୍ରଭାବରୁ ବାଷ୍ପୀଭବନ ତୀବ୍ର ହୋଇଥାଏ । ଫଳରେ ଏଠାରେ ମୃତ୍ତିକା ଲୁଣିଆ । ଲୁଣି ମାଟି ଓ ଶୁଷ୍କତା ପାଇଁ ଏଠାରେ କଣ୍ଟାଜାତୀୟ ଗୁଳ୍ମ ତଥା କାକ୍‌ଟସ୍, ଶିଜୁ, ନାଗଫେଣୀ ଆଦି ମରୁଜାତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ ଦେଖାଯାଏ । ମରୁଝର ତଥା ମରୁଦ୍ୟାନ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖଜୁରୀ, ତାଳ, ଆକାଶିଆ ଗଛ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ। ଓଟ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ମୁଖ୍ୟ ପଶୁ। ପରିବହନ ତଥା ଜୀବିକାର୍ଜନ ପାଇଁ ଏହା ବିଶେଷ ସହାୟକ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ବିଲୁଆ, କୋକିଶିଆଳି, ହେଟାବାଘ ଆଦି ମାଂସାଶୀ ପ୍ରାଣୀ ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କଙ୍କଡ଼ାବିଛା, ଝିଟିପିଟି, ସାପ ଆଦି ସରୀସୃପ ଅନେକ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦେଖାଯାନ୍ତି ।

ତୁମ ପାଇଁ କାମ

ମାନଚିତ୍ର ଦେଖି କେତେକ ଉଷ୍ଣ ମରୁଭୂମିର ନାମ ଓ କେତେକ ଶୀତଳ ମରୁଭୂମିର ନାମ ଲେଖ ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ସାହାରା ମରୁଭୂମିର ପାର୍ବତ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ କେତେକ ଶିଳାଲିପିର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି । ଏଥିରେ ନଦୀ, କୁମ୍ଭୀର, ଅରଣ୍ୟ, ହାତୀ, ସିଂହ, ଜିରାଫ, ଓଟ, ଛେଳି ମେଣ୍ଢାଦି ପଶୁମାନଙ୍କର ଚିତ୍ର ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଛି । ଏକଦା ଏ ଅଞ୍ଚଳ ସମତଳ ଭୂମି ଓ ଅରଣ୍ୟ ଆଚ୍ଛାଦିତ ଥିଲା ବୋଲି ଏଥିରୁ ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି ।

ଚିତ୍ର. ୭.୧୯ : ମରୁଭୂମିର ଭୂଦୃଶ୍ୟ

ମରୁଭୂମିର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଜଳର ଝର ଦେଖାଯାଏ । ତାକୁ ମରୁଝର କୁହାଯାଏ ଏହା ଦେଖାଯାଉଥିବା ସ୍ଥାନରେ କିଛି କଣ୍ଟା ଗଛ, ଖଜୁରୀ ବୃକ୍ଷ ଇତ୍ୟାଦି ଦେଖାଯାଏ । ଏହାକୁ **ମରୁଦ୍ୟାନ** କୁହାଯାଏ ।

ଅଧିବାସୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା :

ସାହାରା ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାଯାବର, କୃଷିଜୀବୀ ଏବଂ କିଛି ସ୍ଥାୟୀ ଅଧିବାସୀ ବାସ କରନ୍ତି। ମରୁ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀମାନେ ପ୍ରାୟତଃ ଯାଯାବର। ଚାରଣଭୂମି ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଏମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଆନ୍ତି। ଏହି ଯାଯାବର ଶ୍ରେଣୀର ଅଧିବାସୀ ବେଦୁଇନ୍ ନାମରେ ପରିଚିତ। ଏମାନେ ଓଟ, ଗଧ, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଆଦି ପଶୁ ପାଳନ କରନ୍ତି। ଏହି ପଶୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଏମାନେ ଦୁଗ୍ଧ ଲୋମ ଓ ଚମଡ଼ା ସଂଗ୍ରହ କରି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି।

ମରୁଭୂମିର ମରୁଦ୍ୟାନ ନିକଟରେ ଥିବା ମରୁଦ୍ୟାନରେ କେତେକ ଅଧିବାସୀ ତାଳ, ଖଜୁରୀ ତରଭୁଜ ଜାତୀୟ ଫସଲ ଚାଷ କରି ସ୍ଥାୟୀଭାବେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି।

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ନୀଳନଦୀ ଅବବାହିକା ଅଞ୍ଚଳର ଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏବଂ ଖଣିଖାଦାନ ଅଞ୍ଚଳରେ କେତେକ ଅଧିବାସୀ ସ୍ଥାୟୀ ଘରଦ୍ୱାର କରିରହିଛନ୍ତି । ଏମାନେ ମକା, ବାର୍ଲି, କପା, ବାଜରା, ଆଖୁ ପ୍ରଭୃତି ଚାଷ କରିଥାନ୍ତି। ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ କପା ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟ ଅର୍ଥକରୀ ଫସଲ। ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ଲୁଣମରା କାର୍ଯ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି। ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଆଲଜେରିଆ, ଲିବିୟା ଓ ଇଜିପ୍ଟରେ ତୈଳଖଣିର ସନ୍ଧାନ ମିଳିଛି। ଏବେ ସେଠାରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ହେବାରେ ଲାଗିଛି। ଗମନାଗମନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉନ୍ନତି ସାଧିତ ହୋଇଛି। ଆଜିକାଲି ଓଟ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଟ୍ରକ୍‌ରେ ମାଲ ପରିବହନ ହେଉଛି। ତୁଆରେଗ୍ ଜାତିର ଅଧିବାସୀ ମାନେ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜକୁ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଦେଶର ପ୍ରଗତିରେ ସହାୟକ ହେଉଛନ୍ତି।

ଶୀତଳ ମରୁଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଜୀବନ :

ଅବସ୍ଥିତି : ଉଷ୍ଣ ମରୁଭୂମି ପରି ଶୀତଳ ମରୁଭୂମିରେ ବଞ୍ଚିବା ମଧ୍ୟ କଷ୍ଟକର। ଆମଦେଶର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ ଲଦାଖ ନାମକ ଏଭଳି ଏକ ଶୀତଳ ମରୁଭୂମି ରହିଛି। ମାନଚିତ୍ରକୁ ଦେଖ, ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀରର ପୂର୍ବ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଏହା ଅବସ୍ଥିତ। ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କାରାକୋରମ ପର୍ବତ ଶ୍ରେଣୀ ଏବଂ ଦକ୍ଷିଣରେ ଜାସ୍କାର ପର୍ବତ ରହିଛି। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରୁ ଅନେକ ଛୋଟ ବଡ଼ ନଦୀ ବାହାରିଛନ୍ତି। ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ନଦୀ ଖାତ, ନଦୀ ଗଣ୍ଡ ତଥା ଉପତ୍ୟକାମାନ ଦେଖାଯାଏ।

ତୁମେ ଜାଣିଛ କି ?

ଲଦାଖ୍ ଶବ୍ଦଟି 'ଲା' ଏବଂ 'ଦାକ୍' ଶବ୍ଦକୁ ନେଇ ଗଠିତ। ଲା ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଗିରିପଥ ଏବଂ ଦାକ୍ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଦେଶ। ଏହି ଅଞ୍ଚଳକୁ ମଧ୍ୟ କାପା-ଚାନ୍ କୁହାଯାଏ। ଏହାର ଅର୍ଥ ବରଫ ଭୂମି। ପୃଥିବୀର ଅନ୍ୟତମ ଶୀତଳ ସ୍ଥାନ ଡ୍ରାସ ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସାମରିକ ଘାଟି କାର୍ଗିଲ୍ ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଅବସ୍ଥିତ।

ଜଳବାୟୁ, ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ:

ସମୁଦ୍ର ପଉନଠାରୁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ସର୍ବନିମ୍ନ ଉଚ୍ଚତା ୨.୭୫ କି.ମି.ଏବଂ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ୭.୬୭ କି.ମି. ଅଟେ। ଏତେ ଉଚ୍ଚରେ ଥିବାରୁ ଏହାର ଜଳବାୟୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଥଣ୍ଡା ଓ ଶୁଷ୍କ । ଏଠାରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମଋତୁ ଅଳ୍ପସ୍ଥାୟୀ। ଏହି ଋତୁରେ ଦିନର ତାପମାତ୍ରା ୦° ସେଲସିଅସରୁ ସାମାନ୍ୟ

ଚିତ୍ର. ୭.୨୦: ଲାଦାଖ

ଉପରେ ଥାଏ ଏବଂ ରାତିରେ ତାପମାତ୍ରା- ୩୦°ସେଲ୍‌ସିଅସ୍ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖସିଆସେ । ଏଠାରେ ଶୀତରତୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟଦାୟକ; ତାପମାତ୍ରା ପ୍ରାୟତଃ –୪୦° ସେଲ୍‌ସିଅସ୍ ରହିଥାଏ ।

ପାକିସ୍ତାନ ଓ ଚୀନ୍ ସୀମାକୁ ଲାଗି ରହିଥିବା ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଆମର ସୈନ୍ୟବାହିନୀ ଦିନରାତି ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀ ଭଳି ଜଗି ରହିଛନ୍ତି ।

ଭୂମି ବରଫ ଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ ରହୁଥିବାରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରାୟ ବୃକ୍ଷ ଶୂନ୍ୟ । ଠାଏ ଠାଏ ସ୍ପ୍ରଶ ଓ ଓକ୍ ଜାତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ ଦେଖାଯାଏ । ଚାରଣଭୂମି ଏଠି ବିରଳ । ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଦିନେ ବରଫ ସାମାନ୍ୟ ତରଳିବାରୁ ସେଓ, ନାସପାତି ପ୍ରଭୃତି ବୃକ୍ଷ ଫୁଲ ଫଳ ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ରବିନ୍ ଓ ତିବ୍ବତୀୟ ତୁଷାର କୁକୁଡ଼ା ଭଳି ବହୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ମୂଲ୍ୟବାନ ପକ୍ଷୀ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଅସହ୍ୟ ଥଣ୍ଡାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଓ ଖାଦ୍ୟ

ଅନ୍ୱେଷଣରେ ଶୀତଦିନେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଉଡ଼ିଯାନ୍ତି। ବଣୁଆ ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, ଗାଈ ଏବଂ ଏକ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ବଣୁଆ କୁକୁର ଏ ଅଞ୍ଚଳର ପଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ୟତମ।

ଦୁଗ୍ଧ ମାଂସ ଓ ଚମଡ଼ା ପାଇବା ପାଇଁ ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଆଦିବାସୀମାନେ ବଣ୍ୟ ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା ଆଦି ପଳନ କରିଥାନ୍ତି। ଚମରୀ ଗାଈର ଦୁଗ୍ଧରୁ ମଧ୍ୟ ଛେନା ଓ ଲହୁଣୀ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି। ଏହାର ଘଞ୍ଚ ଲୋମରୁ ଚାମର (ଠାକୁରଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ ଆଲଟ) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ । ପଶୁମାନଙ୍କର ଲୋମରୁ ପଶମ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ।

ଅଧିବାସୀ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅବସ୍ଥା :

ଏ ଅଞ୍ଚଳର ଜଳବାୟୁ ଜନବସତି ପାଇଁ ପ୍ରତିକୂଳ। ମାତ୍ର ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରତିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏଠାରେ ଅଧିକାଂଶ ବୌଦ୍ଧ, ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଲୋକ ବାସ କରନ୍ତି। ଏ ଅଞ୍ଚଳରେ ଅନେକ ଜାଗାରେ ବୌଦ୍ଧ ବିହାର ଓ ସ୍ତୁପର ଭଗ୍ନାବଶେଷ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ।

ଚିତ୍ର. ୭.୨୧ : ଲଦାଖର ବୌଦ୍ଧବିହାର

ଏଠାରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଋତୁରେ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଲୋକେ ବାର୍ଲି, ଆଳୁ, ମଟର, ବିନ୍, ଆଦି ଚାଷ କରିଥାନ୍ତି। ଶୀତ ଋତୁରେ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ ପାଇଁ ବାହାରକୁ ଯାଆନ୍ତି। ଘରେ ଥିଲେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ ପାଳନ କରନ୍ତି। ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମୀ। ଏମାନେ ଘରକାମ ବ୍ୟତୀତ ଚାଷକାମ ମଧ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି। ଅନେକ ବ୍ୟବସାୟ ବାଣିଜ୍ୟ କରିଥାନ୍ତି ।

ଲେହ, ଲଦାଖର ସଦର ମହକୁମା, ମୁଖ୍ୟ ସହର ଏବଂ ବାଣିଜ୍ୟ ପେଣ୍ଠ । ଏହା ୧ ଡି (ID) ନମ୍ବର ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀନଗର ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଛି। ଏଠାକାର ମନୋରମ ପ୍ରାକୃତିକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ବହୁ ପର୍ଯ୍ୟଟକ ଏଠାକୁ ଆସିଥାନ୍ତି। ଚାଷବାସ, ପାଣି ଏବଂ ଜାଳେଣିର ଅଭାବ ସତ୍ତ୍ୱେ ଏଠାକାର ଅଧିବାସୀମାନେ ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ଭିତରେ ସୁଖର ସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି । ଏଠାକାର ଅଧିବାସୀ କ୍ରମଶଃ ଆଧୁନିକ ଜୀବନଶୈଳୀ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ଏବଂ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳକୁ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରତ୍ୟେକର ନାମ ଲେଖ ।

(କ) ଭାରତର ଶ୍ରୀନଗର ଓ ଲଦାଖକୁ ସଂଯୁକ୍ତ କରୁଥିବା ଜାତୀୟ ରାଜପଥ ।

(ଖ) ପୃଥିବୀର ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଓସାରିଆ ନଦୀ ।

(ଗ) ଗଙ୍ଗା ନଦୀର ମୁହାଣରେ ଥିବା ଅରଣ୍ୟ ।

(ଘ) ଆଗ୍ରା ସହର ନିକଟରେ ପ୍ରବାହିତ ମୁଖ୍ୟ ନଦୀ ।

(ଙ) ମାନସ ଅଭୟାରଣ୍ୟ ଥିବା ରାଜ୍ୟ ।

୨. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟରେ ଲେଖ ।

(କ) ଆନାକୋଣ୍ଡା ସାପ କେଉଁ ଅରଣ୍ୟରେ ବେଶୀ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ?

(ଖ) ନଦୀର ଶଯ୍ୟାକୁ କେତେ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ ? ସେଗୁଡ଼ିକୁ କ'ଣ କୁହାଯାଏ ?

(ଗ) ମରୁଦ୍ୟାନ କାହାକୁ କୁହାଯାଏ ?

(ଘ) ଶୀତଳ ମରୁଭୂମି କାହାକୁ କହନ୍ତି ?

୩. କାରଣ ଦର୍ଶାଅ ।

(କ) ଆମାଜନ୍ ଅବବାହିକାରେ ଘନ ଜନବସତି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

(ଖ) ନିରକ୍ଷୀୟ ଅଞ୍ଚଳର ଅରଣ୍ୟରେ ପରାଙ୍ଗପୁଷ୍ଟ ଲତାଜାତୀୟ ଉଦ୍ଭିଦ ବେଶୀ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

(ଗ) ନଦୀ ପାର୍ବତ୍ୟାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ତା'ର ସ୍ରୋତ ପ୍ରଖର ଥାଏ ।

(ଘ) ଲାଦାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରାୟ ତୃଣଭୂମି ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।

୪. ନିମ୍ନରେ 'କ' ସ୍ତମ୍ଭରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶ/ସ୍ଥାନ ସହ 'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ଉପଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ସହ ଯୋଡ଼ି ଲେଖ ।

'କ' ସ୍ତମ୍ଭ	'ଖ' ସ୍ତମ୍ଭ
ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ	ଅଭୟାରଣ୍ୟ
ଆହ୍ଲାବାଦ	ହାଉସା
ସାହାରା	କାମ୍ପୋସ୍
ନାଇଜେରିଆ	ନଦୀର ସଙ୍ଗମସ୍ଥଳ
କାଜିରଙ୍ଗା	ଉଷ୍ଣ ମରୁ
ବ୍ରାଜିଲ୍	ନିରକ୍ଷୀୟ ଜଳବାୟୁ
	ଶୀତଳ ମରୁ

୫. ଠିକ୍ ଉତ୍ତରଟି ବାଛି ଲେଖ ।

(କ) କେଉଁଟିରେ ନିରକ୍ଷୀୟ ଜଳବାୟୁ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ନାହିଁ।

(i) ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ (ii) ଗଙ୍ଗା ଅବବାହିକା (iii) କଙ୍ଗୋ ଅବବାହିକା (iv) ଆମାଜନ୍ ଅବବାହିକା

(ଖ) ପିଗ୍ମୀମାନେ କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ ?

(i) ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଅବବାହିକା (ii) ଗଙ୍ଗା ଅବବାହିକା (iii) କଙ୍ଗୋ ଅବବାହିକା (iv) ଆମାଜନ୍ ଅବବାହିକା

(ଗ) କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବେଦୁଇନ୍ ଜାତିର ଅଧିବାସୀ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ?

(i) ଥର୍ ମରୁଭୂମି (ii) ସାହାରା ମରୁଭୂମି (iii) ପମ୍ପାସ (iv) ଶୀତଳ ମରୁଭୂମି

(ଘ) କେଉଁ ସହରଟି ଗଙ୍ଗା ଅବବାହିକାରେ ଅବସ୍ଥିତ ନୁହେଁ ?

(i) କୋଲକାତା (ii) ଲକ୍ଷ୍ନୌ (ii) ବାରଣାସୀ (iv) ଗୁଆହାଟୀ

୬. ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଟିପ୍ପଣୀ ଲେଖ ।

(କ) କ୍ରାନ୍ତୀୟ ତୃଣଭୂମି (ଖ) ମାସାଇ

(ଗ) ସେମାଙ୍ଗ୍ (ଘ) ସାଭାନ୍ନା

(ଙ) ପୃଥିବୀର ପ୍ରାକୃତିକ ପଶୁଶାଳା

୭. ଷ୍ଟେପ୍ ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ ପ୍ରଣାଳୀ ସଂକ୍ଷେପରେ ଲେଖ ।

୮. ଶୀତଳ ମରୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଜନଜୀବନ ପରିବେଶଦ୍ୱାରା କିପରି ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଥାଏ ବୁଝାଇ ଲେଖ ।

୯. ଗଙ୍ଗା-ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଅବବାହିକାର ଜଳବାୟୁ, ଉଦ୍ଭିଦ ଓ ଜୀବଜନ୍ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଲୋଚନା କର ।

ARMS YOU FOR LIFE AND A CAREER......

INDIAN ARMY

CATEGORY	EDUCATION	AGE
(1) Soldier (General Duty) (All Arms)	SSLC/Matric 45% marks in aggregate and 32% in each subject. No % required if Higher Qualification, then only pass in matric ie. 10+2 and above.	17 1/2 - 21Yrs
(2) Soldier (Technical) (Technical Arms, Artillery)	10+2/Intermediate exam. pass in Science with Physics, Chemistry, Maths and English.	17 1/2 - 23 Yrs
(3) Soldier Clerk/Store Keeper Technical (All Arms)	10+2/Intermediate examination pass in any stream (Arts, Commerce, Science) with 50% marks in aggregate and min. 40% in each subject. No stipulation of marks for higher qualification.	17 1/2 - 23 Yrs
(4) Soldier Nursing Assistant (Army Medical Corps)	10+2/Intermediate exam pass in Science with Physics, Chemistry, Biology and English with minimum 50% marks in aggregate and minimum 40% marks in each subject.	17 1/2 - 23 Yrs
(5) Soldier Tradesman (All Arms)	Non Matric	17 1/2-23 Yrs
(6) Soldier (General Duty) Non Matric (All Arms)	Non Matric	17 1/2-21 Yrs
(7) Surveyor Auto Cartographer (Engineers)	BA/BSc with Maths having passed Matric & 12th (10+2) with Maths & Science	20-25 Yrs
(8) JCO (Religious Teacher) (All Arms)	Graduate in any discipline. In addition, qualification in his own religious denomination.	27-34 Yrs
(9) JCO (Catering) (Army Service Corps)	10+2, Diploma/Certificate course of a duration of one year or more in Cookery/Hotel Management and Catering technology from recognized University. AICTE recognition is not mandatory.	21-27Yrs
(10) Havildar Education	GP "X" - M.A./M.Sc. Or B.A., B.Ed/B.Sc., B.Ed. GP "Y" - B.A./B.Sc. Without B.Ed.	20-25 Yrs

Note: Dispensation in Education for enrolment as Sol (GD) is permissible to some selected States/Region/Class & Community by the Govt.
Details may be obtained from nearest ARO/ZRO.

(This data is only of informative value and subject to change.) For Details contact Recruiting staff.
Visit us at www.joinindianarmy.nic.in E-mail: recruitingdirectorate@vsnl.net